

МАРИНСКА И ЈЕЗЕРСКА ПЛАСТИКА

О МАРИНСКОЈ ТЕРАСИ ДРУГЕ ИНТЕРГЛАЦИЈАЛНЕ ЕПОХЕ
НА ОСТРВУ ПРИНКИПО.

У марту 1920. год. имао сам прилику да проматрам на Принкипу једну терасу, која, како ми се чини, није још забележена.

Ова је тераса на обали Мраморног Мора, у северо-источном делу острва. На њеном северозападном крилу (које је мало покривено плавином главне долине) леже последње градске куће и синагога; њено југо-југоисточно крило иде паралелно путу од манастира Св. Николе и завршује се код једног стеновитог рта. Њена дужина је скоро 750 м., а ширина јој износи до 200 м. Теме терасе је нагнуто према мору и неосетно прелази у обалске стране. Местимице, дуж пута, обалска линија, која одговара тераси, уочава се више или мање јасно по стрмом нагибу који се диже изнад мора око 15 м. Пошто је острво (изузев плавине) покривено типичном црвеницом, тераса се истиче сивом бојом земљишта и вртовима који је покривају.

Одсеци терасе показују овакав профил:

1. При дну су кречњаци и гвожђевити шкриљци девонске старости, који се дижу изнад мора за 1—1,5 м. и који су јако нагнути према југозападу.

2. Ови су слојеви засечени врло равном абразијом површином, на којој су мрки глиновити пескови дебели око 2 м., са шљунцима и рогљастим комадима различних стена. Међу деловима шкољака, који се у овим песковима налазе у великој количини, јављају се: *Cardium tuberculatum*, *Cerithium mediterraneum*, *Mytilus edulis*, *Venus gallina*, *Ostrea* итд.

3. Сивкаст песак и културни слој.

Принкипска тераса показује да негативно померање обалске линије одговара на овом месту спуштању нивоа Мраморног Мора за 12—15 м.

Изгледа ми, да је ова тераса исте старости са галипољском, коју је описао проф. Н. И. Андрусов, као и са сличним маринским терасама (терасе са *Cardium tuberculatum* и *Tapes Calverti*) које се налазе на обали Црнога Мора (Синопа, Самсун, Карангат, Елтиген, Чокрак, Судак, Теодосија, Варна и т. д.). Принкипска тераса није дала карактеристичне облике за ове наносе (*Tapes Calverti*), али њен положај говори у прилог означеној одредби старости. Према Н. И. Андрусову, све ове терасе припадају другој интергласијалној епоси, епоси, када је медитеранска фауна продрла најпре кроз Дарданеле у Мраморно, а мало доцније кроз Босфор у Црно Море.

В. Ласкарев.

ЈЕДАН ДЕТАЉ ИЗ ЈЕЗЕРСКЕ ПЛАСТИКЕ У ШУМАДИЈИ.

На источној страни Рудника, почевши од села Кутлова и Рогојевца, преко Добраче, угљаревачке Клисуре, све до Божурње пружа се познати серпентински масив. Његов јужни део, који се налази у атару села Добраче, разбијен је у два дела. Први део, Ковионица, налази се

између Рамаћске Реке (Угљешнице) и Рогојевца и Кутлова. Други део, Лаз, почиње у средини села Добраче, иде његовом западном страном између Рамаћске Реке на западу и Добрачког Потока на истоку и спаја се са главном серпентинском масом код Клисуре. Лаз представља хоризонталну површ око 450 м. апсолутне висине, на којој изузев растуреног ситног шљунка нема других седимената. На источној страни она пада стрмим одсеком у Добрачки Поток, који се усекао на граници између серпентина и неогена. Даље на истоку, с леве стране потока, налази се неоген састављен из хоризонталних конгеријских слојева, чија дебљина рачунајући од нивоа потока износи преко 80 м. У њима преовлађују беличасти врло меки лапори, у којима има доста фосила од ситних конгерија; поред ових има и беле трошне уме. Изнад лапоровитих конгеријских слојева на источној страни села, у висини око 420 м., налази се до 5 м. дебео слој растреситог, финог, жућкастог песка, који местимице прелази у грубљи цементиран песак. Овај је песак сличан са песком, који се налази у селу Барама. Од Добрачког Потока на западу лапоровити конгеријски слојеви пружају се на север до близу Клисуре, прелазећи изнад поменутих пескова постепено у вишу површ, која по висини одговара површи Лаза. Према истоку ови слојеви иду до села Мале Врбице, где се дискордантно наслањају на серију кретацејских слојева. Ова има у подини шумадијски глинени шкриљац, преко кога долазе: гвожђевити пешчар са пиролузитом, неринејски и хипуритски једар кречњак и голт. Ка југу простиру се до серпентинске масе Ковионица. Провлаче се између ове и Лаза и према западу спајају се са истим слојевима, који се налазе у долини Рамаћске Реке, селу Барама и т. д.

На целокупном овом простору конгеријски слојеви су исти, изузетак чини само једно место. На западној страни серпентинске масе Лаза, у Градинама (око 420 м. апсолутне висине), налазе се мајдани из којих сељаци ваде камен за зидање. Овај камен је веома тврд, тако да се једва разбија чекићем. У њему има исто тако фосила од конгерија које су јако цементиране у песковитом и муљевитом материјалу. Док су конгерије у лапору мале и нежне, дотле су ове много веће и веома грубе. У засеку мајдана види се како се ови кластични, цементирани конгеријски слојеви наизменично смењују са слојевима растреситог жућкастог песка, који је грубљи и јако муљевит. Сви ови слојеви неприметно падају ка југо-западу према 200—300 м. удаљеним лапоровитим конгеријским слојевима у долини Рамаћске Реке. Овај стран грубљи материјал може се објаснити разликом у дубини понтијског језера, у коме је цео овај материјал створен. За време језерског стања серпентинска маса Лаза на својој источној и јужној страни представљала је стрму обалу, поред које је била већа дубина, због чега се на овој страни стварао фини дубински материјал. На против, западна страна, која је окренута Рамаћској Реци, била је плитка; преко ње су прелазили таласи, уравњивали је, стварали ширу прибрежну површ и остављали горе изнет груби језерски прибрежни материјал. На основу овога може се на овом месту са сигурношћу утврдити језерска обала у висини око 420 м.

Кад се иде путем који излази с јужне стране из села на Лаз, налази се изнад сеоске школе на висини око 420 м. у вододеринама с десне стране пута много наслаганих облутака у величини човечије главе и већих. Они су уложени у гвожђевиту и песковиту глину. И овај је материјал прибрежна језерска творевина, само је различит с тога што

је овде обала била у облику клифа, а прибрежна равна ужа те се тако стварао грубљи заобљен материјал. Поред ова два налазка прибрежног материјала мора се узети да је и песак, који се налази на источној страни села изнад конгеријских лапоровитих слојева такође прибрежна творевина. За то нам поред његовог петрографског карактера говори иста висина са грубим прибрежним материјалом на западној и јужној страни Лаза и благ прелаз у вишу површ, која одговара висини површи Лаза.

На основу изложеног може се тачно повући обалска линија око 420 м. апсолутне висине, која одговара качерској фази шумадијског понтијског језера.¹⁾ Изнад ове линије налазе се површ Лаза и површ на источној страни села, изнад пескова, које представљају централну равну брезовачке језерске фазе, чија се обала налази северније испод Рамаћских Врхова. Испод ове линије налази се долинама испресецана централна равна качерске језерске фазе, која се пружа даље на југ.

У централној равни качерске језерске фазе усекла је своје корито Рамаћска Река. Она је код серпентинске масе Ковионица удубла своје корито у серпентину, остављајући с источне стране серпентина мек неоген. Тиме је створила једну ивичну епигенију, која је такође један знак језерске пластике овога краја.

Петар С. Јовановић.

ФИТОГЕОГРАФИЈА

ЂЕТИЊСКА КЛИСУРА

ФИТОГЕОГРАФСКА СКИЦА

Географске и геолошке одлике. Ђетиња се пробија кроз тријаски кречњак и ту је направила теснац, чије се стране дижу изнад нивоа реке за 300 до 400 м. Цела је клисура дугачка око 15 км. и има у главном правац Запад-Исток. Местимично се река пробија додирном пругом између кречњака и старијих силикатних стена или кроз старе силикатне стене и на тим местима су долине (поља) проширене а у кречњаку је теснац. Клисура у главном почиње од Биоштанске бање и завршује се код села Севојна. Најдужи (око 10 км.) и најживописнији део теснаца је од Биоштанске бање до близу Ужичког града, где се проширује у поље Турицу. То је Стапарски и Сињевачки теснац, који је назван по оближњим селима с леве стране Ђетиње. Сињевачки теснац се завршава пред Турицом, Склоповима и Ристовића стенама, врло лепим и интересантним кршевитим окомцима. Од поља Турице, које је најмање, настаје Градска клисура, дугачка од прилике 1 км. Лева страна те клисурице је Ужички град а десном страном почиње Забучје с највишим делом Биокташом (736 м.).²⁾ Одатле се Ђетињско корито шири у поље Ужичко,

¹⁾ Ј. Цвијић: Језерска пластика Шумадије. LXXIX Глас Српске Академије Наука. стр. 5, 38.

²⁾ Биокташ је турска реч и значи велика стена.